

موسسه عالی پژوهش‌های اجتماعی

سیاست‌گذاری اشتغال
در برنامه‌های توسعه ایران
(قبل و پس از انقلاب اسلامی)

مؤلفین:

زهره کریمی

(عضو هیئت علمی دانشگاه مازندران)

و

خدیجه پری

سرشناسه: کریمی، زهرا، ۱۳۳۵ -
عنوان و نام پدیدآور: سیاستگذاری اشتغال در برنامه‌های توسعه ایران (قبل و پس از انقلاب اسلامی) / مولفین زهرا
کریمی، خدیجه پری.
مشخصات نشر: تهران: مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۲۴۶ ص.: جدول، نمودار.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۳۰۶۰۰۵-۸
وضعیت فهرست نویسی: فیا
موضوع: کار و اشتغال - ایران -- سیاست دولت
موضوع: Work -- Iran -- Government policy
موضوع: کار و اشتغال - ایران -- آینده‌نگری
موضوع: Work -- Forecasting -- Iran
موضوع: کار و اشتغال - ایران -- تاریخچه
موضوع: Work -- Iran -- History
موضوع: اشتغال کامل
موضوع: Full employment policies
موضوع: عرضه کار - ایران
موضوع: Labor supply -- Iran
موضوع: آینده‌نگری اشتغال - ایران
موضوع: Employment forecasting -- Iran
موضوع: ایران -- سیاست اقتصادی -- آینده‌نگری
موضوع: Iran -- Economic policy -- Forecasting
شناسه افزوده: پری، خدیجه، ۱۳۶۳ -
شناسه افزوده: مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی
رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ ک ۴۹۵۴ / HD۶۹۵۴
رده بندی دیویی: ۳۰۶/۳۶۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۵۴۲۹۱۳۸

مرکز پژوهش‌های اسلامی

سیاست‌گذاری اشتغال در برنامه‌های توسعه ایران (قبل و پس از انقلاب اسلامی)

مؤلف: زهرا کریمی - خدیجه پری

ویراستار: اکرم برآبادی

طراحی جلد: شبنم ترابی پاریزی

صفحه‌آرایی: مریم بیادات صدرهاشمی

لیتوگرافه، چاپ و صحافی: انتشارات علمی و فرهنگی

چاپ اول: ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۳۰۶-۰۵-۸

قیمت: ۶۶۰۰۰ ریال

تهران، میدان آرژانتین، خیابان احمد قصیر، خیابان دهم، پلاک ۲۰

تلفن: ۰۲۱۸۸۷۵۳۲۴۵

فکس: ۰۲۱۸۸۵۰۷۴۲۱

کدپستی: ۱۵۱۴۷۳۴۳۱۱

ایمیل: info@ssor.ir

خواننده گرامی می‌توانید جهت شرکت در نظرسنجی این کتاب به لینک زیر مراجعه کنید:

http://www.ssor-ir/index-php?option=com_rsform&view=rsform&formId=30

فهرست مطالب

۱۶.....	پیشگفتار مؤسسه.....
۱۸.....	پیشگفتار مؤلف.....

فصل ۱: مکاتب اقتصادی و اهمیت سیاست‌های اشتغال در عملکرد بازار کار..... ۲۰

۲۰.....	۱- مقدمه.....
۲۱.....	۲- مکتب کلاسیک و تأکید بر سازوکار بازار در ایجاد فرصت‌های شغلی.....
۲۲.....	۲-۱- بروز بحران‌های اقتصادی و شکست مکتب کلاسیک در مقابله با گسترش بیکاری.....
۲۳.....	۲-۲- مکتب کینزی و ضرورت مداخله دولت برای ایجاد اشتغال.....
۲۵.....	۲-۳- کلاسیک‌های جدید و بازنگری در نقش دولت در اقتصاد.....
۲۸.....	۳- سیاست‌های فعال و غیرفعال بازار کار.....
۲۹.....	۳-۱- اعطای وام به فعالیت‌های خوداشتغالی و بنگاه‌های کوچک و متوسط خصوصی.....
۳۰.....	۳-۲- پرداخت یارانه مزد.....
۳۱.....	۳-۳- برنامه‌های مهارت‌آموزی.....
۳۲.....	۳-۴- تسهیل فرایند یافتن شغل.....
۳۳.....	۳-۵- برنامه اشتغال عمومی.....
۳۴.....	۳-۶- سیاست‌های اشتغال ویژه زنان.....
۳۶.....	۴- ضرورت بهبود فضای کسب‌وکار برای رشد پایدار اشتغال.....
۳۷.....	۵- جمع‌بندی.....

فصل ۲: سیاست‌های اشتغال در ایران پیش از انقلاب اسلامی..... ۴۰

۴۰.....	۱- مقدمه.....
۴۱.....	۲- وضعیت کلان اقتصادی در برنامه‌های عمرانی دوم و سوم (۴۶-۱۳۳۴).....
۴۱.....	۲-۱- تحولات تولید.....
۴۲.....	۲-۲- سرمایه‌گذاری.....
۴۳.....	۳- تحولات بازار کار ایران در برنامه‌های دوم و سوم.....
۴۵.....	۳-۱- اشتغال زنان.....
۴۶.....	۴- سیاست‌های اشتغال.....
۵۰.....	۴-۱- سیاست‌های کلان اقتصادی.....
۵۰.....	۴-۱-۱- اصلاحات ارضی و تحولات اشتغال در مناطق روستایی.....
۵۱.....	۴-۱-۲- سیاست‌های پولی و اعتباری.....
۵۲.....	۴-۱-۳- سیاست‌های ارزی و تجاری.....
۵۳.....	۴-۲- سیاست‌های فعال و غیرفعال بازار کار.....
۵۴.....	۴-۲-۱- برنامه اشتغال عمومی در مناطق جنوبی ایران.....

۵۶	۴-۲-۲- ممانعت از اخراج نیروی کار
۵۶	۴-۲-۳- حداقل مزد
۵۷	۴-۲-۴- پوشش بیمه شاغلین
۵۸	۵- جمع‌بندی
۵۹	برنامه عمرانی چهارم (۵۱-۱۳۴۷)
۵۹	۱- مقدمه
۵۹	۲- وضعیت کلان اقتصادی
۵۹	۲-۱- تحولات تولید
۶۱	۲-۲- سرمایه‌گذاری
۶۲	۳- تحولات جمعیت و نیروی کار
۶۳	۳-۱- اشتغال زنان
۶۵	۴- سیاست‌های اشتغال
۶۹	۴-۱- سیاست‌های کلان اقتصادی
۶۹	۴-۱-۱- سیاست‌های پولی و اعتباری
۷۰	۴-۱-۲- سیاست‌های ارزی و تجاری
۷۱	۴-۲- سیاست‌های فعال و غیرفعال بازار کار
۷۱	۴-۲-۱- سیاست‌های کاهش عرضه نیروی کار
۷۲	۴-۲-۲- حداقل مزد قانونی
۷۳	۴-۲-۳- پوشش بیمه شاغلین
۷۴	۴-۲-۴- آموزش نیروی کار
۷۵	۵- جمع‌بندی
۷۵	برنامه عمرانی پنجم (۵۶-۱۳۵۲)
۷۶	۱- مقدمه
۷۷	۲- وضعیت کلان اقتصادی
۷۷	۲-۱- تحولات تولید
۷۸	۲-۲- سرمایه‌گذاری
۸۰	۳- تحولات جمعیت و نیروی کار
۸۲	۳-۱- اشتغال زنان
۸۳	۴- سیاست‌های اشتغال
۸۶	۴-۱- سیاست‌های کلان اقتصادی
۸۷	۴-۱-۱- سیاست‌های پولی و اعتباری
۸۸	۴-۱-۲- سیاست‌های ارزی و تجاری
۸۹	۴-۲- سیاست‌های فعال و غیرفعال بازار کار
۹۰	۴-۲-۱- استخدام نیروی کار خارجی
۹۰	۴-۲-۲- تحولات حداقل مزد قانونی

۹۱	 ۳-۲-۴- پوشش بیمه شاغلین
۹۲	 ۴-۲-۴- سیاست‌های آموزشی برای تربیت نیروی کار ماهر
۹۲	 ۵- جمع‌بندی

فصل ۳: سیاست‌های اشتغال در دوران انقلاب و جنگ ۶۷-۱۳۵۷..... ۹۶

۹۶	 ۱- مقدمه
۹۶	 ۲- وضعیت کلان اقتصادی
۹۷	 ۱-۲- تحولات تولید
۹۹	 ۲-۲- سرمایه‌گذاری
۱۰۰	 ۳- تحولات بازار کار
۱۰۱	 ۱-۳- اشتغال زنان
۱۰۲	 ۴- سیاست‌های اشتغال
۱۰۵	 ۱-۴- سیاست‌های کلان اقتصادی
۱۰۶	 ۱-۱-۴- سیاست‌های پولی و اعتباری
۱۰۷	 ۲-۱-۴- سیاست‌های ارزی و تجاری
۱۰۹	 ۲-۴- سیاست‌های فعال و غیرفعال در بازار کار
۱۰۹	 ۱-۲-۴- جلوگیری از تعدیل نیروی کار
۱۱۰	 ۲-۲-۴- تحولات حداقل مزد قانونی
۱۱۱	 ۳-۲-۴- پوشش بیمه شاغلین
۱۱۲	 ۴-۲-۴- سیاست آموزشی
۱۱۳	 ۵- جمع‌بندی

فصل ۴: سیاست‌های اشتغال در برنامه اول توسعه (۷۲-۱۳۶۸)..... ۱۱۴

۱۱۴	 ۱- مقدمه
۱۱۵	 ۲- وضعیت کلان اقتصادی
۱۱۵	 ۱-۲- رشد تولید
۱۱۶	 ۲-۲- سرمایه‌گذاری
۱۱۷	 ۳- تحولات جمعیت و نیروی کار
۱۱۹	 ۱-۳- اشتغال زنان
۱۲۰	 ۴- سیاست‌های اشتغال
۱۲۴	 ۱-۴- سیاست‌های کلان اقتصادی
۱۲۵	 ۱-۱-۴- سیاست تعدیل اقتصادی و خصوصی‌سازی
۱۲۷	 ۲-۱-۴- سیاست‌های پولی و اعتباری
۱۲۷	 ۳-۱-۴- سیاست‌های ارزی و تجاری
۱۲۸	 ۴-۱-۴- ایجاد مناطق آزاد اقتصادی

۱۳۰	۴-۱-۵- تشکیل وزارت تعاون.....
۱۳۰	۴-۲- سیاست‌های فعال و غیرفعال در بازار کار.....
۱۳۱	۴-۲-۱- مقررات‌زدایی در بازار کار ایران (اصلاح قانون کار).....
۱۳۱	۴-۲-۲- تحولات حداقل مزد.....
۱۳۲	۴-۲-۳- پوشش بیمه شاغلین.....
۱۳۳	۴-۲-۴- سیاست آموزشی.....
۱۳۳	۵- جمع‌بندی.....

فصل ۵: سیاست‌های اشتغال در برنامه دوم توسعه..... ۱۳۶

۱۳۶	۱- مقدمه.....
۱۳۶	۲- وضعیت کلان اقتصادی.....
۱۳۷	۲-۱- رشد تولید.....
۱۳۸	۲-۲- سرمایه‌گذاری.....
۱۳۹	۳- تحولات بازار کار.....
۱۴۰	۳-۱- اشتغال زنان.....
۱۴۱	۳-۱-۱- تشکیل دفتر امور زنان نهاد ریاست جمهوری.....
۱۴۲	۴- سیاست‌های اشتغال.....
۱۴۵	۴-۱- سیاست‌های کلان اقتصادی.....
۱۴۵	۴-۱-۱- سیاست‌های پولی و اعتباری.....
۱۴۶	۴-۱-۲- سیاست‌های ارزی و تجاری.....
۱۴۸	۴-۲- سیاست‌های فعال و غیرفعال بازار کار.....
۱۴۸	۴-۲-۱- تشکیل شورای عالی اشتغال.....
۱۴۹	۴-۲-۲- گسترش سهم نیروی کار قراردادی و تأسیس شرکت‌های تأمین خدمات نیروی انسانی.....
۱۵۰	۴-۲-۳- تحولات حداقل مزد قانونی.....
۱۵۱	۴-۲-۴- پوشش بیمه شاغلین.....
۱۵۱	۴-۲-۵- سیاست آموزشی.....
۱۵۲	۵- جمع‌بندی.....

فصل ۶: سیاست‌های اشتغال در برنامه سوم توسعه (۸۳-۱۳۷۹)..... ۱۵۴

۱۵۴	۱- مقدمه.....
۱۵۴	۲- وضعیت کلان اقتصادی.....
۱۵۵	۲-۱- تحولات تولید.....
۱۵۶	۲-۲- سرمایه‌گذاری.....
۱۵۷	۳- تحولات بازار کار.....
۱۵۹	۳-۱- اشتغال زنان.....

پیشگفتار مؤسسه

ایجاد اشتغال پایدار و توسعه بازار نیروی کار را باید فرجام نهایی عملکرد اقتصادی کشورها دانست. الگوهای مختلف رشد اقتصادی اگر نتوانند منجر به توسعه اشتغال و کاهش بیکاری گردند، در نهایت منجر به ایجاد انسداد اقتصادی و رکود فراگیر خواهند شد. به همین دلیل است که به طور معمول در برنامه‌ریزی برای رشد اقتصادی، افزایش اشتغال و کاهش بیکاری همواره به عنوان اهداف محوری برنامه‌ها اعلام می‌شود. در تمامی تحولات اقتصادی و اجتماعی سنجه‌ها و نماگرهای بازار کار به عنوان یکی از مهمترین معیارها جهت سنجش عملکرد دولت‌ها مورد توجه مردم و محافل اقتصادی قرار می‌گیرد.

بنا به چنین دلایلی بوده است که زمامداران و سیاست‌گذاران اقتصادی در ایران نیز از اولین سال‌های شکل‌گیری جمهوری اسلامی، همواره در پی تدوین و اجرای برنامه‌های مختلف برای ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و توسعه کمی و کیفی بازار کار بوده‌اند. افزایش زاد و ولد جمعیت در دهه ۱۳۶۰ و ورود سیل جمعیت جویای کار از دهه ۱۳۸۰ و افزایش ورود زنان به بازار کار در کنار بحران در عملکرد مجموعه اقتصاد کلان، موجب گردید که مسائلی از قبیل چگونه ایجاد شغل برای جوانان، زنان و حفظ مشاغل موجود، توجه برنامه‌ریزان توسعه اقتصادی را به خود جلب کند. چنین شرایطی موجب گردیده که توسعه کمی و کیفی بازار کار جایگاه ویژه‌ای را در برنامه‌های توسعه اقتصادی پنج ساله به خود اختصاص دهد. عملکرد صندوق‌های بازنشستگی همواره در یک ارتباط متقابل و بازخوردی با بازار کار قرار داشته است و این نهادها در نظام برنامه‌ریزی کشور در پی واکنش مناسب نسبت به تغییرات این بازار و حداکثر اثرگذاری مثبت بر آن بوده‌اند.

در همین راستا مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی بنا بر رسالت خود در زمینه تولیدات علمی در مقوله‌های مرتبط با تأمین اجتماعی، مطالعات متعددی در زمینه اشتغال و بازار کار از زوایای مختلف را در دستور کار خود قرار داده است و نتایج آن را به رشته تحریر درآورده است. کتاب حاضر نیز یکی از اقدامات

صورت گرفته در این زمینه است که تلاش شده است در آن به جمع آوری و واکاوی سیاست‌های مستقیم و غیر مستقیم اتخاذ شده و اثر گذار بر بازار کار و اشتغال کشور، پرداخته شود.

در این راستا در این اثر سعی گردیده پس از تدوین رویکرد نظری به بازار کار و ارائه روش‌شناسی مناسب تجارب شش دهه برنامه‌ریزی در دوران قبل و بعد از انقلاب طبقه‌بندی و احصا گردد. در این کتاب روند تاریخی سیاست‌های مختلف اقتصادی از سیاست‌های پولی، مالی، ارزی و تجاری گرفته تا سیاست‌های نهادی مانند قانون کار، آموزش، تشکیل شورای عالی اشتغال و توانمندسازی نیروی کار مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته است. علاوه بر موضوعات سیاست‌گذاری مؤلف در کتاب سعی نموده دامنه تحلیل را تا حد موضوعات عملیاتی نظیر طرح ضربتی اشتغال و پوشش بیمه‌ای نیروی کار گسترش دهد. وجه تمایز این کتاب تفکیک سیاست‌گذاری‌های برنامه‌ای بر اساس نحله‌های مختلف فکری و گرایش‌ات کلان حاکم بر نظام برنامه‌ریزی اقتصاد کشور است. نویسنده سعی نموده با طبقه‌بندی سیاست‌های مختلف و تحلیل تاثیر هر یک از سیاست‌ها بر بازار کار زمینه‌های مورد نیاز را برای تصمیم‌سازی در بازار کار فراهم سازد. امید بر آن است که مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی با انتشار این اثر بتواند گامی هر چند کوچک در راه توسعه کمی و کیفی سیاست‌گذاری در این عرصه برداشته باشد.

دکتر شهرام غفاری

رئیس مؤسسه

زمستان ۱۳۹۷